

בעודש"ת

שפע חיים

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק זצוקללה"ה

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פרשת שלח תשפ"ה

גליון ב' אלפים קפ"ה

שנה מ"א • גליון ל"ו

יוצא לאור ע"י

מכון הוצאה לאור "שפע חיים"

אגוד חסידי צאנז

רח' דברי חיים 5 • קרית צאנז נתניה

טלפון/פקס: 09-8820355

בארה"ב: 201-472-0556

תוכן הענינים

דברי תורה מאת ב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

בעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת שלח תשכ"ט

- חשיבות וסגולת מדת הענוה שעל ידה זוכים לתורה.
- אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, רומז לתלמידי חכמים שבענוונותם רוצים להישאר בד' אמותיהם וסבורים שאין תורתם ראויה להתפרסם.
- ענוונותו של רבי אבהו שסבר שלא זכה לתורה, ובזכות ענוה זו זכה לי"ג נהרי אפרסמון הרומזים על מעלות רמות בתורה ללמוד וללמד.
- הלומד תורה כראוי אינו בא לידי יגיעה ועייפות, והריהו נמשך יותר ויותר ללמוד תורה ואינו מסוגל להפסיק.
- דרך כמה צדיקים שעסקו בלימוד אחד בלבד, כי לא היו יכולים להפסיק באמצע.
- מי שהוא במדרגה כזו אסור לו ללמוד קודם התפילה כשיטת רש"י שמא ישכח להתפלל.
- הלומד תורה כראוי, התורה מלבשתו ענוה, וככל שלומד יותר כן מכיר יותר בשפלות ערכו, מה שאין כן בלומד שלא כראוי שהוא מתנשא יותר ויותר.
- אביי לא עשה לעצמו סיום מסכת בסברו שלא השיג כלום במסכת שלמד, ועשה רק עבור צורבא מרבנן אחר, ולכן לא ראו כל כך אצל צדיקים לערוך סיומי מסכתות.
- חשיבות תפילה לעני כיון שהוא בלב נשבר ואינו מתייחר.
- אי אפשר לפרש וזהב הארץ שהוא טוב על זהב כפשוטו כיון שזה מביא ליוהרא, ובהכרח הכוונה על תורת ארץ ישראל, כי ארץ ישראל מסוגלת לענוה.
- בארץ ישראל אין הזהב גורם לירידה.
- משה רבינו בענוונותו סבר שהוא בעל גאווה ולכן רצה להיכנס לארץ ישראל המסוגלת לענוה.
- דברי ירמיהו רבתי בגוים היינו שנכשלו ישראל במדת הגאווה כדרך הגוים.
- מדת ענוה המופלגת שראו אצל צדיקים.
- המרגלים היו לקויים בגאווה, וחששו שבארץ ישראל כבר לא יהיו ראשי ישראל, ולכן בדווקא רצה משה לשלוח אותם לארץ ישראל.
- בארץ ישראל באו המרגלים לענוה יתירה ופסולה וסברו שאינם ראויים אפילו לעומת הגוים ולכן לא יוכלו לכבוש את הארץ.
- ענין חבלי משיח ברוחניות ובגשמיות כדי להביא את בני ישראל לענוה ושפלות, ואז יזכו לגאולה, כי אתה עם עני תושיע.

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

הזמנה מילתא היא

- מספדה"ק ייטב לב, שמשנה רבינו שלח את המרגלים לארץ ישראל כדי שיזמינו אותה ויכינוה לבני ישראל, כי הזמנה מילתא היא.
- יוסף הצדיק הכין והזמין את ארץ מצרים עבור בני ישראל, שלא ישתקעו בטומאתה ח"ו.
- חובת ההכנה לכל דבר מצוה, וכל פעולה שהאדם עושה צריך לחשוב עליה ולהתכונן בראוי, וכל יומו של האדם תלוי באופן שהיה הלילה קודם לכן.
- לפי ההכנה למצוה, כך יעלה בידו לקיים המצוה בראוי.
- חובת ההכנה לפני שעולים לארץ ישראל, דרך אז יכולים לזכות להרגיש את קדושתה.
- לכן נרמז כאן תיבת 'חכם', כי החכם עיניו בראשו, שמבין לעשות הכנה קודם המצוה.

תורה ובקשה

תודתינו הגדולה נתונה לכל אשר כבר נענו לבקשתינו למען זיכוי הרבים, והעבירו אלינו רשימות של שיעורי תורה, שיחות קודש, אגרות קודש, הקלטות, מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע, וב"ה שהם רואים אור בספרי הקודש, ובגליונות הדברי תורה, ונשמעים בקיבוץ ההקלטות לפונדק אחד.

כדי שנוכל להמשיך במלאכת הקודש ביתר שאת וביתר עז, פונים אנו שוב לציבור הקדוש, אנא יבדוק ויחפש כל אחד באוצרותיו, אם יש ברשותו כתבים והקלטות כנ"ל שעדיין אינם ברשותינו, וישתדל להעביר אלינו בהקדם האפשרי.

בכך תקחו חלק בקיום בקשתו של רבינו זי"ע בצוואת קדשו: "בקשתי שמוחה ללקט העלים הפזורים ופרודים שנשארו כה וכה, ממה שהעליתי בחרושי תורה... והיה לטובה ולתועלת לידע אותם..."

ואשרי המזכה את הרבים שזכותו הגדולה תגן בעדו להווישע בכל מילי דמיטב.

להעברת רשימות וכתבים - נא לפנות במלפון 052-7183304

להעברת הקלטות - נא לפנות במלפון 052-7636809

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

בעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת שלח תשכ"ט

*

יש לומר בהקדם דרשת
המדרש (בראשית רבה טו, ד) על
הכתוב (בראשית ב, יב) וזהב הארץ ההוא
טוב, מלמד שאין תורה כתורת ארץ
ישראל ולא חכמה כחכמת ארץ ישראל.
ולכאורה צריך ביאור, כי הלא כלל נקוט
בידינו שאין מקרא יוצא מודי
פשוטו (שבת סג, א), והיאך הפקיעו חכמים
כל כך את פשט הכתוב המדבר בזהב
הטוב הנמצא בארץ, ודרשוהו על תורת
וחכמת ארץ ישראל.

ויבואר על פי מאמרם ז"ל (תענית ז,
א) למה נמשלו דברי תורה
למים דכתיב (ישעיה נה, א) הוי כל צמא
לכו למים, לומר לך, מה מים מניחין
מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף
דברי תורה אין מתקיימין אלא במי
שדעתו שפלה. ואמרו עוד (סוטה ה,
א) לעולם ילמד אדם מדעת קונו, שהרי
הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות
והשרה שכינתו על הר סיני. וכן פירשו
בספרים הקדושים (עין כלי יקר, דברים לז, ב;
נועם אלימלך, פרשת לך, ד"ה וילך אברהם; שם,
פרשת בהר, ד"ה וידבר; קדושת לוי, אבות א, א;
מאור ושמש, פרשת ראה, ד"ה ונראה על
הר) את לשון המשנה (אבות א, א) משה
קבל תורה מסיני, דלכאורה היה ראוי

בתורה"ק (במדבר יג, ב) שלח לך אנשים
ויתורו את ארץ כנען אשר
אני נותן לבני ישראל איש אחד איש
אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא
בהם.

יש לדקדק באומרו ויתורו את ארץ
כנען, ולא אמר ויתורו את הארץ
בסתמא, והלא הדבר ידוע דהמכון הוא
על ארץ כנען. וכן באומרו אשר אני נותן
לבני ישראל, דלכאורה הוא אך למותר,
שהרי כבר נזכר בתורה שהשי"ת הוא
הנותן את הארץ.

עוד עמדו לבאר במה שנשלחו
נשיאי וראשי בני ישראל לתור
את הארץ, וכי נשמע כדבר הזה
שמדינה המבקשת לשלוח מרגלים
למדינה אחרת תשלח את נשיא הארץ
או אחד מהשרים ושופטי הארץ. ובפרט
שמושה רבינו צוה אותם לבדוק הארץ
הטובה היא אם רעה השמנה היא
אם רזה היש בה עץ וגו' (שם, יט-כ),
ולצורך כך היה מן הראוי לשלוח
מומחים הבקאים בטיב הקרקעות
ואיכות השדות והעצים, ומה זה ששלחו
את הנשיאים ראשי אלפי ישראל,
שבאותה שעה כשרים וקדושים היו ולא
היה להם בעולמם מאומה מלבד עסק
התורה.

קרא ולא שנה ולא שימש, הלא כל ימי ושנותי העברתי לבטלה בעסקי הבל וריק, ואיך יהיה לי דעת תורה להורות ליהודי אחר כיצד להתנהג, ולכל היותר אפשר לי להעיר הערה בעלמא, ואחרים שהם יותר חכמים וגדולי תורה והתייגעו בתורה יותר ממני, הם יבואו וישקלו הדברים בדעתם אם הערה זו נכונה היא.

חכם ועניו כזה, כאשר הוא יושב ועוסק בתורה ומברר בירורי הלכה, הוא משתדל שהדברים ישארו עמו במחיצתו בתוך ארבע אמותיו, ולא יודעו הדברים לאנשים אחרים. ורק אם יש איזה תלמידים המסתובבים סביבו ומלקטים חידושי תורה מעל שלחנו, אזי אין לו ברירה אחרת ואינו יכול לסרב להם, אבל מצדו עדיף אצלו להיות תמיד נחבא אל הכלים ואין לו שום רצון שיתפרסם שמו ברכים.

ועליו אמרו חז"ל שאין לו להקב"ה אלא ארבע אמות של הלכה, רצ"ל תלמיד חכם שמוצניע לכת בתוך ארבע אמותיו ואינו מפרסם גדלות תורתו החוצה, כי הקב"ה שוכן רק על עניו ושפל רוח כמו שנאמר (ישעיה נז, טו) ואת דכא ושפל רוח (עיין סוטה ה, א), אבל אין הקב"ה שורה על איש אשר כל רצונו ח"ו להאדיר ולפרסם את שמו ברכים שישיחו בו יושבי שער בבחינת אסתירא בלגינא קיש קיש קריא (נבא מציעא פה, ב), כי על כך אמרו (סוטה, שם) כל אדם שיש בו נסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם. ולכן דרשו חז"ל (פנהדרין צג, ב) וה' עמו (שמואל א טו, יח), שהלכה כמותו בכל

לומר בסיני, אלא הכוונה שמשנה רבינו זכה לקבל את התורה ולהיות אב לגבאים כיון שהיה שפל ברך ונכנע בעיני עצמו, כאמור (במדבר יב, ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, ומדה זו למד מסיני, בראותו שהניח הקב"ה כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני.

*

ענין זה יורמו בלשון חז"ל (ברכות ה, א) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, דלכאורה צריך ביאור הלשון ארבע אמות של הלכה, ולא אמרו בסתמא אין לו להקב"ה בעולמו אלא מקום של הלכה. אך הנה כאשר תלמיד חכם הוא עניו ושפל רוח, הריהו מתיירא להורות הוראה לאחרים, ומי לנו גדול מוקה"ק מצאנו זי"ע אשר העיד על עצמו (שו"ת דברי חיים ח"א, חושן משפט, סימן כג) שקבל תורה איש מפי איש עד משה רבינו, ובכל זאת כשהיה זקן כבן שבעים שנה היה ירא להורות הוראה, ובתשובות מאותן השנים כתב שלא יסמכו עליו למעשה וביקש שיציעו השאלה לפני גדולי תורה אחרים (עיין שם ח"ב, אבן העזר, סימן לח ועוד רבות).

ובן כל תלמיד חכם עניו ושפל רוח כאשר שואלים אותו שאלות בהלכה, הוא חושב לעצמו בלב נשבר, מי אנכי להורות הוראה לאחרים, הלוואי אדע לעצמי מה לעשות, הלא אנכי עדיין לא טעמתי טעמה של תורה ואין בי לא תורה ולא חכמה, ובקוצר דעתי הריני בבחינה שאמרו חז"ל (סוטה כב, א) לא

מקום, רצ"ל דמאחר שהוא עניו ושפל רוח אשר ה' עמו בבחינת אתי את דכא, לכן זוכה לכוון לאמיתתה של תורה והלכה כמותו.

*

שמעתי מצדיקים על הגה"ק בעל מנחת חינוך זצ"ל, דלאחר שסיים לכתוב את חיבורו הגדול מנחת חינוך נמנע בתחילה להביאו לדפוס, כי בענוותנותו חשש לפרסם דבריו והתיירא שהלומדים יבטלו את דבריו ויתלוצצו מהם, עד שנמלך בדעתו להשאיר כמה דפים מספרו בבית המדרש לראות האם יהיו איזה אנשים שימצאו הדברים חן בעיניהם, וכמובן דמיד בראות הלומדים את הדברים נפקחו עיניהם לראות את האור כי טוב וישו עליהם כמוצא שלל רב, ואז נחה דעתו של המנחת חינוך. אך עדיין התיירא בנפשו להביא את דבריו לדפוס, עד שבאו כתביו לידי גיסו וקה"ק מצאנו זי"ע, אשר מיד כאשר ראה אותם שיבחם ואמר בחיבה שהם מפרי רוחו של 'מיון יוסלה', ועודדו להעלותם לדפוס.

זאת היתה מעלת מדת הענוה של הצדיקים, דככל שזכו להתעלות ולהשיג יותר השגות בתורה שאין לה קץ וסוף, כן לעומת זה נשבר יותר לבם בקרבם על כך שאין יודעים מאומה מהתורה הארוכה מארץ מדה, וכמו שאמר התנא האלקי רבי אליעזר לפני מיתתו (פנהדרין סח, א) הרבה תורה למדתי ולא חסרתי מרבתי אפילו ככלב המלקק מן הים.

*

בזה יבואר המובא בחז"ל (ירושלמי עבודה זרה, פרק ג, הלכה א; בראשית רבה סב, ב), שבשעת פטירתו של רבי אבהו העבירו לפניו משמים י"ג נהרין דאפרסמון, ושאל רבי אבהו כל אלה למי, אמרו לו שלך הם, נענה רבי אבהו ואני אמרתי לריק יגעתי לתוהו והבל כוחי כיליתי (ישעיה מט, ד). ויש לומר דהנה שמן מורה על תורה כמו שדרשו חז"ל (דברים רבה ז, ג) על הכתוב (שיר השירים א, ג) לריח שמניך טובים שמן תורק שמך, דהמכוון על דברי תורה עיי"ש (ועיין ברכות נו, א; מנחות פה, ב), ולכן הראו לרבי אבהו י"ג נהרות של שמן אפרסמון, לרמוז על רוב יגיעתו ועמלו בדברי תורה, להעמיק חקר ולברר כל הלכה על בוריו, שזכה לדרוש את התורה בי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן.

ועל זאת נענה רבי אבהו בענוותנותו ואמר בהתפעלות, ואני אמרתי לריק יגעתי וגו', כי מעולם לא עלה על לבי שאזכה לכל זאת, אלא דמיתי תמיד בנפשי שאיני זוכה לכוון לאמיתתה של תורה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ולא פללתי שמהלימוד שלי עוד יהיו י"ג נהרות של שמן. אני אמרתי בנפשי דכל מה שחידשתי בדברי תורה הם רק בגדר פטפוטי דברים בעלמא, דתחת לדבר לשון הרע וליצנות ודברים בטלים אגיד איזה דבר תורה, שעל כך אמרו (ירושלמי ברכות, פרק ט, הלכה ה) כל פיטמאי בישין ופיטמאי דאורייתא טבין, אך לא עלתה על לבי שאכן אזכה לכוון לתורת אמת ומתורתי יהיו י"ג נהרות שמן אפרסמון.

ב, א) התקוששו וקושו, קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים (בבא מציעא קז, ב), ואף שהייתי חשוב אצל הקיסר (עיין חגיגה יד, א; סנהדרין יד, א), לא עלתה על לבי מחשבה שאדם שפל כמוני פעל מאומה, אלא לתוהו והבל בוחי ביליתי.

ולחנ"ל יבואר עוד, שאמר רבי אבהו דהדרך שזכה שדבריו יעשו רושם ויאירו לכל שבמי ישראל, הוא לפי שאמר לריק יגעת, דהיינו שכאשר אמר להם תוכחת מוסר לא אמר להם מתוך יוהרא שמעו וקבלו את דברי, ולא היה כמוכח בשער העומד ומוכיח את אחרים, אלא היה מדבר אל עצמו תוכחת מוסר על כי לתוהו והבל בוחי ביליתי, וכמובא בספרים הקדושים (עיין יסב לב, פרשת מצורע, ד"ה והנ"ל בזה כי כתיב) דהאומר תוכחה לאחרים וסבור שרק הם צריכים לתקן מעשיהם ואילו הוא בעצמו אדם השלם, אזי אין דבריו עושים פירות כלל, ורק כאשר המוכיח מדבר ומוכיח את עצמו, ונשמתו הקדושה מוכיחה את גופו באומרו, גוף טמא בזה איך עשית כך וכך, אזי גם שאר יהודים שומעים את המוסר שאומר לעצמו ומתעוררים אף הם לתקן מעשיהם (ועיין שפע חיים, סליחות, דרוש מז).

*

באופן אחר יבואר, על פי הידוע מהגה"ק המגיד מדובנא זצ"ל (אהל יעקב, פרשת נצבים, ד"ה כי המצוה הזאת; כוכב מיעקב, הפטרת ויקרא) על הפסוק (ישעיה מג, כב) ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל, על פי משל לסוחר ששלח את נערו להביא את צרור סחורתו מהעגלה, וכשבא הנער עם

ביתר שאת יבואר, דכאשר ראה רבי אבהו את י"ג הנהרות שרומזות על כך שזכה לדרוש את התורה בי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, נענה ואמר, כיצד יתכן שאיש שפל כמוני זכה לכל זאת, בהכרח לא בגלל שיש לי ראש טוב ומחודד ושכל ישר, ולא בגלל שעמלתי והתייגעתי, אלא בגלל מדת הענוה שלי, שתמיד היה לכבי נשבר ונדכה ואני אמרתי לריק יגעת, וסברתי על עצמי שאני יודע מאומה וכי לתוהו והבל בוחי ביליתי, ובזכות ענוה זו זכיתי לי"ג נהרות.

*

עוד יבואר, שי"ג נהרות האפרסמון רומזים על כלליות ישראל, י"ב שבמי ישורון יחד עם שבט לוי, והרמז בזה שצדיקים כמו רבי אבהו מאירים באור תורתם לכל שבמי ישראל, דכל הריבוי של תורה ואמונה שהיה אז אצל כלל ישראל היה בזכות כוחו ואורו הקדוש של רבי אבהו ותורתו שלמד, בדרך שמצינו (עיין זוה"ק, פרשת ויחי, ח"א דף רלה, ב; שם, פרשת שלח, ח"ג דף רעא, א) ברבי שמעון בר יוחאי שקראו לו בוצינא קדישא, כי לכל ישראל האיר בסוד תורה הבהיר.

וכאשר ראה רבי אבהו כל זאת תמה ואמר בענוותנותו, ואני אמרתי לריק יגעת, מעולם לא עלה בלבי שאזכה להשפיע לטובה על כלל ישראל, ולא דמיתי בנפשי שדיבורי עושים רושם והם במדרגת דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב (עיין ספר הישר לר"ת, שער יג; שלה"ק, שער האותיות, ערך לב טוב, אות ו), שהרי עלי נאמר (צפניה

עבודתי היא לריק, וראיה לדבר כי הלא ינעתי, וכן כל מה שפעלתי ועשיתי הכל היה לתוהו והבל וראיה לדבר שהרי כוחי בליתי, ואלמלי הייתי לומד תורה כראוי לא נעשיתי עייף ויגע, ואחרי שיגעתי וכיליתי כוחי בהכרח שלא היתה כוונתי לשם שמים אלא למעני ולכבודי, ולמה זכיתי לכל השכר הגדול הזה.

*

הלומד תורה לשם שמים באופן הראוי, אינו נעשה עייף ויגע מלימוד התורה, ועל כך אמר הכתוב (משלי ד, ב) כי לקח טוב נתתי לכם, וראיה לדבר שהתורה שאתם לומדים הוא בגדר לקח טוב ושאתם זוכים לכון בדבר הלכה לאמיתה של תורה, הוא כאשר תראו כי תורתי אל תעזובו, שאינכם עוזבים את התורה גם לאחר שעות ארוכות של לימוד, וזאת מחמת שדברי תורה ערבים ומתוקים עליכם ואינכם מרגישים שום חולשה מחמת הלימוד, ותתיישבו ללמוד בשעה שבע בבוקר עד השעה שבע בערב ברציפות, בלי שתרגישו מאומה, לא חום ולא קור, לא עייפות ולא רעבון, ולא תרגישו איך עבר הזמן כל כך במהירות, וכאשר תרצו לאכול פת שחרית תבחינו שהנה כבר פנה יום והחשיך הלילה. וכן בלילה תתיישבו בכוונה ללמוד במחצית השעה ואחר כך לאכול את סעודת הערב, אך לפתע תמצאו שכבר האיר היום בלי לאכול מאומה ומבלי לתת תנומה לעפעפיכם מרוב דביקות בלימוד התורה.

בן העיד רבי אליעזר על עצמו (סוכה כה, א) מימי לא קדמני אדם בבית המדרש ולא ישנתי בבית המדרש לא

הצרור וראה אותו מקנח את פניו מזיעת אפו מכובד המשא אמר, בהכרח שאין זה הצרור שלי, כי הצרור שלי הוא צרור קטן וקל עם כמה אבני חן ויהלומים ואין בו מירחא לשאת אותו. והנמשל הוא, דעתיד האדם ליתן דין וחשבון על מעשיו בעולם הזה, וכשיבדקו בתורתו ויראו כמה כשל כוחו והיה עייף ויגע, יאמרו דאין זה תורת ה' כי היא אינה מיינעת ואדרבה היא המנוחה והנחלה. וזה שאמר ולא אותי קראת יעקב, שהתורה שעסקת בה אינה תורתי, והראיה כי ינעת בי ישראל, שזה בא לך ביגיעה, עכתי' ודפח"ח.

והיינו שכאשר יתן אדם דין וחשבון על כל פעלו בעולם הזה ויראו עד כמה באה התורה אצלו מתוך עייפות וקושי, יאמרו לו דאין זה תורת אמת שנלמדה לשמה, כי הלומד תורה לשמה בדביקות בהש"ת, אין התורה מעייפת ומיינעת אותו, אדרבה עליה נאמר (משלי ג, ח) רפאות תהי לשריך ושקוי לעצמותיך, ובבחינת הכתוב (תהלים קה, ב) גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ועד זקנה ושיבה היא נותנת לאדם אחרית ותקוה טובה (קידושין פב, א), וכן שנינו (קנים ג, ו) זקני תורה כל זמן שמקינין דעתן מתיישבת עליהן, וכפי שמצינו אצל משה רבינו (דברים לה, ו) שבן מאה ועשרים שנה לא כהתה עינו ולא גם לחה.

לבן כשהראו לרבי אבהו את שכרו י"ג נהרי שמן אפרסמון, שכידוע הוא שמן משובח ויקר (עין ברכות מג, א), תמה ואמר בענוותנותו, היאך יתכן שכל זה בא לי בשכרי, והלא אני אמרתי שכל

ק"ט, כ"ו) הפרו תורתך עת לעשות לה'. דהמכוון לאדם שקובע לעצמו שיעורים רבים לכל זמן ולכל עת, בשעה זו ילמד לימוד זה ובשעה אחרת ילמד לימוד אחר, דאף שבוודאי יש בכך מעלה גדולה והלוואי ירבו כמותו בישראל, אבל עדיין אין זו הדרך הרצויה בתכלית השלימות, אלא הדרך ישכון אור היא דכאשר יתחיל ללמוד לימוד אחד יתדבק בלימוד זה עד שלא יוכל להפסיק ולעבור ללימוד אחר.

*

המכוון בפשטות של העושה תורתו עתים, היינו באדם שקובע לעצמו כמה סדרי לימוד נפרדים במשך היום עם הפסקות ביניהם, סדר אחד בבוקר וסדר אחד בצהרים וסדר אחר בערב, וביניהם הוא מפסיק לאכילה ושינה וכדומה, דעל כך אמרו הרי זה מיפר ברית, כי המדרגה הרצויה בלימוד התורה הוא שיהגה בתורה כל היום בלי היסח הדעת, כפי שהיה אצל צדיקים גדולים כמו רבי שמעון בר יוחאי שישב במערה ולמד י"ב שנה ברציפות בלי הפסק (שבת לא, ב).

ויבואר בזה הגמרא (ברכות ה, ב), אבא בנימין אומר, על שני דברים הייתי מצטער כל ימי, על תפילתי שתהא סמוך למטתי וכו', וברש"י וז"ל, כל ימי נוהרתי שלא לעשות מלאכה ושלא לעסוק בתורה כשעמדתי ממטתי עד שאקרא קריאת שמע ואתפלל, ע"כ, ובתוספות (ד"ה אלא אימא) כבר הקשו מנא ליה לרש"י שאפילו בתורה אסור לעסוק לפני התפילה עיי"ש, ובפרט להידוע מפי ספרים וסופרים על גודל מעלת הלימוד

שינת קבע ולא שינת עראי, ולא הנחתו אדם בבית המדרש ויצאתי, ולא שחתי שיחת חולין וכו'. וכאשר רואים אדם שאינו עוזב את התורה והוא הוגה בה תמיד, הרי זה סימן שהוא לומד תורה לשם שמים ולא לשם כבוד והתפארות, ולכן זוכה שהתורה אינה גורמת לו עייפות וחולשה, ותורתו היא לקח טוב לאמיתה של תורה.

*

בוזה יש ליתן טעם למה שנהגו כמה צדיקים שלא עסקו בכמה לימודים בזמן אחד, ולמדו לימוד אחד בלבד, כדרך שמצינו (שבת ג, ב) כי קאי רבי בהא מסכתא לא תשייליה במסכתא אחרייתא. ואמנם כל צדיק אחז דרכו בדרכי עבודת ה', והיו צדיקים אחרים שלא נהגו כן, אך טעמם של אותם צדיקים נראה, דכאשר הצדיק העוסק בתורה מתחיל ללמוד לימוד אחד, הריהו מתעמק בעומקה של תורה, ואיך יוכל לקבוע לעצמו שילמד שלש שעות מסכת אחת ואחר כך יתחיל מסכת אחרת וכדומה, וכי יכול הוא לשער כמה זמן יהיה צריך להתעמק בלימוד המסכת הראשונה, והלא בשעה שהוא מתחיל ללמוד ולהתעמק בתורה הוא נעשה בכחינת למעלה מן הזמן, וכי קאי רבי במסכת אחת לא קבע לעצמו זמן קצוב ללימוד מסכת זו, אלא היה יושב והוגה בה יומם ולילה בדביקות כל חושיו עד שכל המסכת היתה ברורה לו באר היטב, ואיך היה יכול להפסיק ולעבור ללמוד מסכת אחרת.

ויבואר מאמרם ז"ל (ירושלמי ברכות, פרק ט, הלכה ה) העושה תורתו עתים הרי זה מיפר ברית, מאי טעמא (תהלים

*

שמעתי מחסיד אחד שהיה נוכח אצל זקה"ק מצאנו ז"ע כשחל פעם ערב פסח בערב שבת, והרבנית ע"ה נכנסה לחדרו ובקשה דהיות ובוה התנור שאופין את המצות רצונה לאחר מכן להטמין החמין לשבת קודש, על כן ימהרו ויחישו באפיית המצות בעוד מועד, וזקה"ק הסכים לדבריה, ובבוקר הקדים לשרוף החמין בשעה מוקדמת והתחיל מיד לזרו את כל האנשים שעמדו מסביבו שימהרו תיכף לאפיית המצות, אולם כשסיימו כל ההכנות נשאר עוד כמה צית השעה עד זמן אפיית מצות בחצות היום, ואמר זקה"ק שיביאו לו לבנתיים מסכת חגיגה, וכשנתנו לו גמרא התעמק בלימוד גמרא ותוספות עד ששכח מכל אשר סביבותיו. כך עברו שעה ושעתיים כשכל הקהל עומד סביבו, והרבנית והמשמשים כבר החלו לדאוג מחמת השעה המאוחרת, אך איש מהם לא הרהיב עוז בנפשו להפריעו באמצע לימודו, ורק כעבור כב' שעות ומחצה סיים את כל המסכת ואז נפנה ללכת לאפיית המצות (ועיין שפע חיים מכתבי תורה, מהדו"ב, חלק א, מכתב פה, אות יא).

וזאת היא המדרגה הנוכרת, דבשעה שהתחיל זקה"ק לעסוק בתורה היה כל כך דבוק בלימודו עד שראה לפניו רק את האור אין סוף של קדושת המסכת, ונשכח ממנו כלל שיש עולם מסביבו, ועל בחינה כזו כתב רש"י שאסור לו ללמוד קודם התפילה, מחמת החשש שמרוב דבקותו בלימודו ישכח להתפלל.

קודם התפילה, וכמו שאמר רביה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע, שאם לומדים קודם התפילה ב' דפים גמרא עם תוספות אזי יש לתפילה צורה אחרת [דאווענט זיך גאר אנדערש] (ועיין נתיב מצותיך, שביל אמונה, שביל ה, אות ב).

ויש לומר דהדבר תלוי במי הדברים אמורים, שצדיק שזוכה לילך בדרך אמת ולעסוק בתורה בדכיות ובהתפשטות הגשמיות למעלה מן הזמן, וכידוע מזה"ק בעל ברוך מעם זי"ע (עיין שפע חיים, דרשות חורש"י תשל"ח, פרשת יתרו, אות יא) והרבה מתלמידי הבעש"ט זי"ע, עליו כתב רש"י שאסור לו ללמוד קודם התפילה, כי אם יתחיל ללמוד קודם התפילה יהיה כל כך דבוק בתורה בהתפשטות הגשמיות עד שישכח להתפלל, וילמד כל היום ברציפות בלי להרגיש ולידע אם עכשיו לילה או יום.

אבל מי שלומד לפי שעות קצובות, וכשמתחיל ללמוד יודע את השעה שסיים, ואין חשש שמא ימשך בלימודו וישכח להתפלל, בוודאי דבר גדול הוא שיעסוק בתורה קודם התפילה, שלא ירוץ אל הנחת תפילין והתפילה תיכף ממיתתו כשלבו בל עמו, אלא ישכים בשעה ארבע וירון לטהר עצמו במקוה ואחר כך ילמד כמה דפי גמרא לפני התפילה. ונמצא שקלקלתו היא תקנתו, דלפי שאין אנו דבוקים כל כך בתורה ואין חשש שנשכח להתפלל מרוב דבקות בתורה, לכן מותר וראוי לעסוק בתורה קודם התפילה להתקדש כדת ולטהר מחשבת הלב, כאשר האריך בזה הרה"ק מקאמארנא זי"ע (עיין שלחן מהר"ר, סימן צג, סעיף ב; ור זהב, סימן צח, ס"ק א).

כי הפרו תורתך, שבענוותנותו סבור שעדיין לא התחיל לעשות מאומה מחובתו לפני הקב"ה ושכל לימודו עד עכשיו הוא בבחינת הפרו תורתך, וזאת כי מי שזוכה ללמוד תורה לשמה הריהו מתדבק בעצם קדושת התורה שהיא מלבשתו ענוה, ובא יותר ויותר לידי הכנעת הלב, וככל שלומד יותר הוא רואה כמה אינו יודע עדיין מאומה, ומבקש להטמין עצמו במערה שאיש לא יראה אותו ולא ידע ממנו, וגם כשמיים מסכת נשבר לבו בקרבו לאמר הלא איני יודע במסכת זו אפילו סוגיא אחת ודיבור אחד בתוספות, ולכ נשבר זה מביא אותו להתחיל שוב את המסכת מתחילתה בהתחדשות.

*

בזה יבואר הא דאמר אביי (שבת ק"ח, ב), תיתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה, עבידנא יומא טבא לרבנן, דלכאורה צריך ביאור מדוע עשה אביי יומא טבא רק כאשר ראה צורבא מרבנן שסיים מסכת, ולא עשה כן כאשר הוא עצמו סיים מסכת. וכן יש לבאר מדוע אותו צורבא מרבנן בעצמו נמנע ולא עשה יומא טבא אלא אביי עשה בעבורו.

אלא הביאור הוא שאביי רבוב ענוותנותו כאשר היה בעצמו מסיים מסכת היה לבו נשבר בקרבו לאמר הלא איני יודע ומבין מאומה במסכת זו ומה ערך יש לסיום שלי, וכן אותו צורבא מרבנן לעצמו שסיים המסכת היה מתלבש ענוה וסבר שאינו יודע מאומה, וביום שעשה הסיום היה יושב בתענית של תשובה ומתחיל שוב

*

נשוב לעניננו למעלה אודות חשיבות לימוד התורה מתוך ענוה ושפלות הרוח, שעל כך אמרו חז"ל (אבות ו, א), הלומד תורה לשמה התורה מלבשתו ענוה, והיינו דכאשר לומד לשמה ולא בכדי להתפאר, אזי ככל שלומד יותר תורה הוא נעשה יותר שבור ונכנע בעיני עצמו, ולעומת זאת מי שלומד תורה שלא לשמה, הרי ככל שלומד יותר תורה הוא נעשה יותר גבה עיניים ורחב לבב, ובכלל מה שאמרו (סנהדרין כד, א) סימן לגסות הרוח עניות וכו' מאי עניות עניות דתורה, רצ"ל דכאשר לומד תורה באופן של עניות דהיינו שלא לשמה, הרי זה מביאו לגסות הרוח, ותמיד הוא מתגאה בלבבו לאמר מי ידמה לי ומי ישוה לי ומי כמוני מורה, ועושה את התורה עטרה להתגדל בה וקרדום לחפור בה (אבות ד, ה), ותורתו היא רק לקנטר (עין רש"י, ברכות יז, א ד"ה העושה), והוא משתדל לפרסם שמו ברבים שכולם ישמעו וידעו כמה גדול הוא בתורה בכדי שיקומו מלפניו מלוא קומתם, והוא מלא גאווה וחוצפא ושקר, ובנוסף הוא גם מערים על אחרים להראות עצמו כאילו הוא למדן מופלג כאשר מפלפל עמהם רק באיזה סוגיות מועטות שהוא בקי בהם ושהם אינם בקיאים בהם, ועל איש כזה אומר הקב"ה אין אני יכולין לדור בעולם.

ויורמו בכתוב עת לעשות לה' הפרו תורתך, דסימן לאדם לידע שתורתו היא בבחינת עת לעשות לה', היינו שהלימוד הוא לשם שמים ועולה לגבוה, כאשר הוא מרגיש בעצמו

ולבן גם תפילתם מקובלת יותר כדאיתא בזוהר הקדוש (פרשת בלק, ח"ג דף קצה, ה), תלת אינון דאקרון תפלה, תפלה למשה איש האלקים (תהלים ז, א), תפלה לדוד (שם פו, א), תפלה לעני (שם קב, א). מאן חשיבא מכלהו, הוי אימא תפלה דעני, תפלה דא קדים לתפלה דמשה וקדים לתפלה דדוד, וקדים לכל שאר צלותין דעלמא, מאי טעמא, בנין דעני איהו תביר לבא, וכתוב (שם לד, יט) קרוב ה' לנשברי לב וגו', ומסכנא עביר תדיר קמטא בקודשא בריך הוא, וקודשא בריך הוא אצית ושמע מלוי עי"ש. וזאת כי העני בטבעו הוא שבור לב ונדכא רוח, וקרוב ה' לנשברי לב, לב נשבר ונדכה אלקים לא תבוז (שם נא, יט), והקב"ה משתמש רק במאנא תבירא (וזה"ק, פרשת אמור, ח"ג דף צ, ב; ועיין מנן אברהם, סימן נג, ס"ק ח).

מה שאין כן העשירים גבה לבם ורם לבבם כאמור (משלי יח, כג) ועשיר יענה עזות, בראותם את עצמם וישיבים בכבודו של עולם כשברשותם כסף וזהב לרוב בלי שום מחסור, ובגאות לבם כאשר לומדים קצת גמרא הם באים יותר לידי גאווה לחשוב מי ידמה לי ומי ישוו לי, אני ואפסי עוד, ולכן אינם יכולים לזכות לתורה, כי לפעמים בנקודה קטנה אחת של גאווה והתנשאות עלול אדם לאבד את כל מדרגותיו (עיין נועם אלימלך, פרשת נח, ד"ה אלה תולדות ה'), כמו שאמרו (פנדרין קא, ב) גסות הרוח שהיה בו בירבעם מרדתו מן העולם, וכן אמרו (פסחים סו, ב) כל המתייחר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו.

*

המסכת מתחילתה. ורק כשראה אב"י צורבא מרבנן אחר מסיים מסכת היה מעריכו כערכו הרם ועושה עבודו יומא טבא לרבנן.

ובאמת לא ידוע כל כך מצדיקים שעשו עסק וסעודה בסיום מסכתא וסיום הש"ס, ואף שעסקו בתורה יומם ולילה, וכל ימי גדלותי בין החכמים ולא ראיתי זאת אצל צדיקים ותלמידי חכמים שהייתי אצלם, אף שבגדלות תורתם היו יכולים ללמוד ולסיים מסכת בזמן קצר (ואפילו בתשעת הימים שהיה נהוג יותר אצל צדיקים לעשות סיום מסכת ולאכול בשר, אך היו צדיקים שגם אז לא עשו סעודה לרגל סיום מסכת, וכל צדיק אחז דרכו, ויש בזה ענינים גבוהים). וענין הדבר בפשטות, שצדיקים אלו שעסקו בתורה לשמה זכו למדרגת מלבשתו ענוה, וכל אימת שסיימו מסכת נשבר לבבם בקרבם לאמר הרי איני יודע ומבין אפילו את המשנה הראשונה של המסכת. וזהו מדרגה נשגבה בענוה, שאדם אינו יכול להשיג בעצמו אלא במתנת שמים מיוחדת בכח התורה שמלבשתו ענוה.

*

זהו שאמרו חז"ל (נדרים פא, א), הזהרו בבני עניים שמהן תצא תורה, כי העניים ההולכים יחפים וישינים על הארץ בטבעם הם בעלי נפש שפלה ורוח נמוכה (עיין ר"ן, שם ד"ה הזהרו בבני), וזכות מדה זו הם מסוגלים יותר להשיג תורה, וכאמור שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה כמים ההולכים ממקום גבוה למקום נמוך.

תשפילנו (משלי כט, כג), ואף כשלומדים שם תורה באים לידי גאווה והתפארות, כשכל אחד אומר אני ואפסי עוד, וכפי שאמרו (סנהדרין כד, א) חובלים אלו תלמידי חכמים שבבבל שמחבלים זה לזה בהלכה, ודין גרמא שתורתם משתכחת, מה שאין כן בארץ ישראל אשר המקום מסוגל בחסדי וברחמי ה' לבוא לידי הכנעה וענוה, שם אפשר לזכות לתורה.

*

גם יש לומר דהדרש והפשט אזלי אהדרי, וזהב הארץ ההוא טוב, דרך בארץ ההוא טוב לו לאדם שיהיה לו זהב, כי שם אין באים לגאווה מחמת ריבוי הזהב, מה שאין כן בחוץ לארץ ריבוי הזהב מביא לידי התנשאות ואז אי אפשר לזכות לתורה, ואם כן מה לו לאדם זהב אם בכך הוא מאבד את התורה, אשר אין דבר גרוע יותר מכך שאדם פורש מן התורה, וכלי תורה נחשב אדם למת כמו שנאמר (דברים ל, יט) החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה, וכן שנינו (עדיית ה, ו) מוטב לי להקרא שומה כל ימי ולא ליעשות שעה אחת רשע לפני המקום.

והמעם שרק בארץ ישראל טוב לו לאדם שיהיה לו זהב, כיון שבארץ ישראל מאיר כח עליון מאת השי"ת דגם כשיש לאדם כסף וזהב לרוב אינו בא לידי גאווה, וארץ ישראל המכונה כנען מלבשתו ענוה והכנעה, וממילא יכול לזכות לתורה באופן נשגב שאין תורה כתורת ארץ ישראל, ואדרבה ככל שעולה יותר לגדולה ועושה יותר מעשים טובים, הוא נעשה יותר שפל רוח ועניו

בבן יתורץ דלכן דרשו חז"ל על הכתוב וזהב הארץ ההוא טוב, דלא יתכן לפרשו על הזהב החומרי כפשוטו של מקרא, כי איך אפשר לומר על זהב שהוא טוב בזמן שהזהב מביא את האדם לידי גאווה והתפארות, ועושר שמור לבעליו לרעתו (קהלת ה, יב), ומה לו ליהודי ריבוי של זהב, שזאת מצינו אצל גוי כמו אחשורוש שהיו אצלו ממות זהב וכסף (אסתר א, ו), אך לא כאלה נחלת בני יעקב.

לפיכך דרשו חז"ל להוציא הכתוב מידי פשוטו, שאין תורה כתורת ארץ ישראל, כי ארץ ישראל מסוגלת לבוא לידי הכנעה, כדאיתא בספרים הקדושים (אברבנאל, בראשית י, א; שלה"ק, פרשת לך; נועם אלימלך, פרשת וישב, ד"ה א"י וישב) דלכן נקראת ארץ כנען שהוא לשון הכנעה, ולכן כתיב (דברים יא, יב) ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה וגו', כי בחוץ לארץ שבאים לידי גסות הרוח אומר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בעולם, אבל ארץ ישראל מסוגלת בטבעה להביא לידי הכנעה וענוה, שכל אחד ירגיש בנפשו שהוא כתולעת ולא איש, עפר ואפר וכאסקופה הנדרסת תחת כפות רגליו של כל אדם אחר, ועל ידי ענוה זו זוכים להשראת השכינה עליהם, ועל כך אמרו (כתובות ק, ב) כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו א-לוה וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו א-לוה.

ולכן אין תורה כתורת ארץ ישראל, כי בחוץ לארץ שאפשר בנקל להיכשל בגאווה וגסות הרוח, אי אפשר לזכות לתורה, וגאות אדם

וכי אין אתה מלך ושלט על מלכים
תקיפים ואיך אתה עושה עצמך כעני
ואביון עיי"ש, ולכאורה הוא פליאה על
דוד המלך אשר היו לו אוצרות זהב וכסף
לאין מספר ואיך אמר על עצמו שהוא
עני ואביון. ובהכרח דאין לזה הסבר מצד
השכל, אלא מדה זו של ענוה היא מתנת
אלקים ומסוגלת ארץ ישראל שמלבשתו
ענוה, וכאמור שעל כך דרשו הכתוב
וזהב הארץ ההוא טוב, שבארץ ישראל
גם כשיש לאדם זהב לרוב וגם זוכה
לדעת תורה, בכל זאת הוא נהיה יותר
שפל רוח ונפשו כעפר לכל תהיה.

*

על זאת קונן ירמיהו הנביא (איכה א, א),
איכה ישבה בדד וגו' רבתי בגוים, כי
הנה עד כה זכו בני ישראל למדת הענוה
אשר ארץ ישראל מסוגלת לה, וגם
כאשר השפיע להם הקב"ה רוב טוב
וגדולה נשארו תמיד בעיני עצמם שפלים
וגדכאים, אשר מדה זו נמצאת רק אצל
בני ישראל כמאמרם ז"ל (חולין,
שם) שאפילו בשעה שאני משפיע לכם
גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני וכו'
אבל עובדי כוכבים אינן כן וכו', עיי"ש.
ועכשיו שגלו מארצם לחוץ לארץ נהיה
חורבן גדול כל כך שבני ישראל רם
לבבם בנאוה והתפארות לאות עצמם
במדרגת רבתי, אשר מדה זו דרכה
להיות בגוים, שכאשר הקב"ה משפיע
להם גדולה באים לידי גאווה.

*

מי שהיה אצל הצדיקים תלמידי
הבעש"ט זי"ע ראה עין בעין איך
שהיו תמיד נכנעים ושפלי רוח. וראיתי

בעיני עצמו, כדמצינו (חולין פמ, א) אמר
להם הקב"ה לישראל, חושקני בכס,
שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה
אתם ממעטין עצמכם לפני.

בן מצינו (גיתין נט, א) ברבי שהיו אצלו
תורה וגדולה במקום אחד, וזאת לפי
שהתגורר בארץ ישראל והגיע שם
לתכלית מדרגת הענוה, כמו
שאמרו (סוטה מט, ב) משמת רבי בטלה
ענוה, ולכן היה אפשר להיות אצלו תורה
וגדולה במקום אחד, והיה יחיד בדורו
בזה.

*

מפני זה רצה משה רבינו להיכנס לארץ
ישראל, כי בהיותו עניו מאד מכל
האדם סבר דבאמת אין בכל העולם בעל
גאווה כמותו, והשתוקק להיכנס לארץ
מתוך תקווה ששם יזכה לבחינת הכנעה
של ארץ כנען. ועל זאת התחנן בעת
ההוא (דברים ג, כד-כה) ה' אלקים אתה
החילות להראות את עבדך את גדלך
ואת ירך החזקה אשר מי א-ל בשמים
ובארץ אשר יעשה כמעשיך
ובגבורותך, רצ"ל דכאן במדבר לא זכיתי
לתכלית מדת הענוה, כי הלא אני עדיין
רואה את עצמי כמי שזכה להשיג
מדרגות ולראות את גדלות ה' וידו
החזקה אשר מי א-ל בשמים ובארץ, ולכן
בקשתי אעברה נא ואראה את הארץ
הטובה וגו', אולי שם אוכל לנקודה של
ענוה.

בן איתא בהמשך דברי הוזהר הקדוש
הנ"ל על מעלת תפילת העני,
שכאשר אמר דוד המלך על עצמו
תפילה לעני כי יעטוף, אמר לו הקב"ה,

לדרכו (וכותב שם דקושיא זו חלם בחלום בליל שבת קודש פרשת שמות שנת תרכ"ג).

אמנם הצדיק ברוב ענוותנותו רואה עצמו תמיד כתינוק בבית רבו, שהוא מצד עצמו אינו יודע מאומה ואינו ראוי לומר מאומה, אפילו פסוק בחומש, מלבד מה ששמע מאביו שזהו בוודאי אמת, כפי שמצינו ברבי אליעזר שהעיד על עצמו (סוכה כה, א) ולא אמרתי דבר שלא שמעתי מפי רבי מעולם, ולכן הזכיר גרעון רק ששמע מאביו אתמול שהקב"ה הוציא את ישראל ממצרים, ואכן רק בזכות ענוה זו זכה להיות שופט בישראל.

*

בענין זה היה הפגם של המרגלים, כדאיאת בוהר הקדוש (פרשתו, ח"ג דף קנח, א) וז"ל, כלחו זכאין הוון, ורישי דישאל הוון, אבל אינון דברו לגרמיייהו עימא כישא, אמאי נמלו עימא דא, אלא אמרו, אי ייעלון ישראל לארעא נתעבר אנן מלמהווי רישין וימני משה רישין אחרנין, דהא אנן זכינן במדברא למהווי רישין, אבל בארעא לא נזכי. היינו שהמרגלים היו זכאים וראשי ישראל, ומה שהוציאו את דבת הארץ רעה הוא כיון שסברו שאם יכנסו ישראל לארץ יעבירו אותם מלחיות ראשים וימנה משה ראשים אחרים תחתיהם. ואף דאין לנו השגה בעומק דברי הזוהר הקדוש, ואינו ראוי אפילו לומר בפי את תיבות הזוהר הקדוש, אבל בפשטות מבואר שהיה אצל הנשיאים פגם של התנשאות וחששו שמא יאבדו את מעמדם כנשיאי ישראל.

מכתב שכתב זקה"ק מצאנו זי"ע אל הרה"ק רבי מנחם מענדל מגלאגוב זי"ע [נכד הרה"ק מראפשיץ זי"ע] שהיה צעיר ממנו בשנים, כאשר הגיעה אל זקה"ק השמועה הלא טובה שהוא אינו שרוי בקו הבריאות, וכתב לו בתוך הדברים בלשון קדשו, ובהלתי לשמוע את הבשורה הנוראה שכבודו אינו שרוי בקו הבריאות, וידעתי שרק עוונותי הרבים גרמו לזה שזרע קדוש מחולל בפשעי ואת עוונותי הוא נושא, ומי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה לבקר בחצרות קדשו, ובכל כוחי הייתי מתאמץ לבוא לבקרו, אך מה אעשה ושיבה נזרקה בי ואפסו כוחותי לנסוע למרחקים לבקרו, וגם אין לי מעות להוצאות הדרך, אבל אני מתפלל עליו בכל עת ורגע שהקב"ה יעזור ויושיע להחיותו ולהחיותו להחלימו ולרפאותו תיכף ומיד ברפואה שלימה, עכ"ל. צא ולמד כמה היו הצדיקים מכניעים עצמם זה לזה.

ויבואר בזה מה שמצינו כאשר נגלה מלאך ה' אל גרעון (שופטים ו, יב-יג) ויאמר אליו גרעון בי אדני ויש ה' עמנו ולמה מצאתנו כל זאת ואיה כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו לאמר הלא ממצרים העלנו ה' ועתה נמשנו ה' ויתנו בכף מדין. וברש"י, אשר ספרו לנו אבותינו, פסח היה, אמר לו, אמש הקרני אבא את ההלל ושמעתי שהיה אומר בצאת ישראל ממצרים וכו', ע"כ. ובשו"ת תשורת ש"י (תנינא, ליקושים בסוף הספר, ד"ה ויאמר אליו) הקשה על כך וז"ל, וכי גרעון תינוק בן יומו היה שלא ידע ושמע מיציאת מצרים עד אמש שהקרהו אביו את ההלל, וכי לא קרא בתורה עדיין, והרי נביא היה, ועי"ש ביאורו

אפילו כלפי גויי הארץ, ולכן כשראו את ילדי הענק הטמאים היו בעיני עצמם כחגבים וסברו שאינם ראויים לכבוש אותם, ואמרו (במדבר יג, לא) לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו, וברש"י, כביכול כלפי מעלה אמרו, והיינו שהיה חסר להם השמינית שבשמינית לידע שהשי"ת יהא בעזרם שיוכלו לכבוש את הארץ ולהוריש את הגויים.

ואף דבגמרא (סוטה, שם) נחלקו אם תלמיד חכם צריך שיהיה בו אחד משמונה שבשמינית או שלא יהיה בו לא מיניה ולא מקצתיה, וכן הכריע הרמב"ם (הלכות דעות ב, ג), אבל הם הפריזו יתר על המדה בעונה יתירה ופסולה אפילו כלפי הגויים, ולכן אמרו שלא יוכלו לכבוש אותם.

אולם יהושע וכלב נחמו את העם ואמרו (במדבר יד, ז) הארץ אשר עברנו בה לתור אותה טובה הארץ מאד מאד, דהיינו שמדת העונה וההכנעה של ארץ ישראל, טובה היא מ'אד, ומה שהמרגלים אומרים כעת שהם אינם ראויים לכבוש את הארץ, זהו מחמת שבאו בארץ ישראל לעונה יתירה עד שנאבד מהם אפילו השמינית שבשמינית, והעונה של ארץ ישראל עומדת להם כעת בעוכרם לאמר שלא נוכל לעלות.

✧

יש לומר דזו היא מטרת חבלי משיח, שהצרות יגרמו לישראל לבוא לידי לב נשבר ונדכה על ידי שיהיו בשפל המצב, כפי שאמרו (פנהדרן צז, א) אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס.

ויש לומר דלכן בדווקא רצה משה רבינו לשלוח אותם כמרגלים את הארץ, והסכים הקב"ה על ידו, כדי ששם יושפעו מסגולת הארץ לבוא לידי הכנעה גדולה, ותחת שבמדבר חששו שמא יאבדו את נשיאותם, הרי בבואם לארץ יזכו ללב נכנע ונשבר לחשוב שאינם ראויים כלל להיות נשיאי ישראל, ובזכות העונה יזכו לתורת ארץ ישראל. זהו שאמר הכתוב, שלח לך אנשים, וכתב רש"י, שלח לך לדעתך, היינו לדעת משה שהוא עניו מכל האדם, ומאחר שהם עכשיו לקויים במדת ההתנשאות, לכן שלח אותם במטרה שיבואו שם למדת העונה. ויתורו את ארץ כנען, וכן"ל שנקראת כנען מלשון הכנעה, ומדה זו של הכנעה אין אדם יכול להשיג בכוחות עצמו, אלא היא מתנת אלקים אשר אני נותן לבני ישראל, והמקום המסוגל לזה הוא בארץ ישראל.

✧

לאידך גיסא יש לומר, דהנה אף שמדת העונה חשובה עד מאד, צריכים להתנהג גם בגאות דקדושה, בבחינת ויגבה לבו בדרכי ה' (דברי הימים ב יו, ו), וכן אמרו חז"ל (סוטה ה, א) תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית, ובפרט ראשי העם שצריכים לנהוג באופן של נהוג נשיאותך ברמים (כתובות קג, ב).

ואולי זה היה פגםם וחמאם של המרגלים, דכאשר נכנסו לארץ ישראל באו לידי ענוה יתירה ופסולה, וכל כך נעשו בטלים ומבוטלים בעיני עצמם עד שאפילו שמינית שבשמינית לא היתה להם, והרגישו עצמם נכנעים

עצמם כעפר הארץ, בראותם את שפל מצבם ברוחניות ובגשמיות, כי שחה לעפר נפשנו דבקה לארץ במגנו, אין מי יורה דעה ומי יבין שמועה, אין בדינו לא תורה ולא יראה, כמאמרם ז"ל (שבת קלח, ב) עתידה תורה שתשתכח מישראל, וכן מצינו בגמרא (חגיגה יד, א) אפילו בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו מהם בעלי אמנה שהיו מודים על האמת ואומרים אין בידי לא מקרא ולא משנה ולא גמרא. ורק כאשר יראו שהם נמצאים בפי תהום ובשפל המצב תבוא הגאולה, כי אתה עם עני תושע דייקא, וכמו שאמרו חז"ל (פנהדרק צו, א) אין בן דוד בא עד שיתייאשו מן הגאולה, דדווקא כאשר יהיו בשפל המצב כל כך עד שיתייאשו מהגאולה, אז פתאום יבוא הגואל.

כל זמן שחסרי הדעת וגסי הרוח רם לבבם לאמר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ובני אדם בוטחים בעושרם ובגבורתם, עדיין אין הגאולה יכולה לבוא, ורק כאשר כל אחד יראה בחוש כי אשור לא יושיענו על סוס לא נרכב ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו (הושע יד, ד), ויאמרו אך שקר נחלו אבותינו הבל ואין בם מועיל (ירמיה טו, יח), ויגיע מצב של מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה ובני אדם יתהלכו מבוהלים להיכן נלך ולהיכן נבוא, ויהיו שבורים ורצוצים ברוחניות ובגשמיות, ויבואו להכרה כי לריק יגעתי לתוהו והבל כוחי כיליתי, ושכל החשבונות עלו בתוהו, אזי תבוא הגאולה, כאשר הקב"ה ישמע שוועת עניים ויקשיב לצעקת הרל.

רק כאשר יפלו כל כך עד שלא יוכלו לקום בכוחות עצמם, בדור שפל

פנינו לימין ואין עוזר לשמאל ואין סומך, ולא יהיה אז בישראל שום שררה ושלטון, אין דורש ואין מבקש ואין שואל, על מי לנו להשען על אבינו שבשמים (סוטה מט, א), ואז יכנע לבבם הערל שלא יהיו עוד בבחינת רבתי בגוים במדת הגאווה כדרך הגוים כנ"ל, ויתקיים בהם הכתוב (תהלים יח, כח) כי אתה עם עני תושיע ועינים רמות תשפיל. בשביל להגיע לבחינה זו אנו בגלות כבר יותר מ"ט מאות שנים אשר מפני חמאינו גלינו מארצנו, הכל כדי לשבר את טומאת הגאווה ושנבוא להכרה שאין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, ואז אולי יחוס עם עני ואביון אולי ירחם.

שמעתי מהנה"ק אבר"ק נאסויד זצ"ל, ששמע מדו"ז הרה"ק משינאווא זי"ע, שהרה"ק מאפמא זי"ע אמר שלפני ביאת המשיח יהיה דור שפל מאד מאד, ובלשון קדשו, גאר גאר גאר א גידעריג דור. והרה"ק מאפמא חזר עישר פעמים על תיבת גאר, ובכל פעם הנמיך את ידו הקדושה יותר ויותר למטה עד שבפעם העשירית הגיע סמוך לקרקע, והפמיר ואמר, ואליהם יבוא משיח ולא אלינו. ואחר כך הוסיף ואמר, שהראו לו את בני דורו של מלך המשיח, וראה שיהיו כולם חובשי כובעים לבנים [מלבוש גרוע ושפל בימיו, ולבוש זה העיד על חובשו שמעשיו מקולקלים ויצא מן הכלל רח"ל], וכמעט ששחוק עבר על פניו, שדווקא הם יזכו לביאת המשיח.

ואולי המכוון במה שהשפיל ידו עד לארץ, לרמוז שמשיח יבוא דווקא לדור שיהיו נמוכי רוח ושפלים בעיני

וההתנשאות ויבואו ישראל לידי הכנעה
בבחינת ארץ כנען, ונפשם כעפר לכל
תהיה, ויבואו להכרה דרך אשר אני נותן
לבני ישראל, שאין לנו על מי להישען
אלא על אבינו שבשמים, ואז יושעו
ישראל בה' תשועת עולמים.

הנה כבר עבר יום כ' בסיון ומתחילים
להרגיש הרגשה של הימים
הנוראים (עין אוהב ישראל, ליקוטים חדשים,
לפרשת מטות), ובשבוע הבעל"ט עומדים
לברך החודש תמוז, ואנו זקוקים לרחמי
שמים מרובים עד הרגעים האחרונים של
חבלי משיח, וכל אחד צריך לבקש
רחמים על עצמו, ואל תתנו דמי לו עד
יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה
בארץ (ישעיה סב, ז).

יעזור השי"ת לכל אשר בשם ישראל
יכונה, בכלליות ובפרטיות,
ברוחניות ובגשמיות, בבני חיי ומוזני
רויחי, ויהי החודש הזה סוף וקץ לכל
צרותינו תחילה וראש לפדיון נפשנו,
וניגאל גאולת עולם במהרה בימינו אמן.

ונכנע כזה יקים הקב"ה מעפר דל,
כדאיתא בזהר הקדוש (פרשת פקודי, ח"ב
דף רלט, ב; פרשת ויקרא, ח"ג דף ג, א) על
הכתוב (עמוס ה, ב) נפלה לא תוסיף קום
בתולת ישראל, שכנסת ישראל תפול כל
כך עד שלא תוכל מעצמה להקים
מהגלות, אלא הקב"ה יקים אותה ויאמר
אנא אוקים לה, אקים את סוכת דוד
הנופלת (עמוס ט, יא), עיי"ש.

*

זה יורמו בכתוב, שלח לך אנשים
ויתורו ארץ כנען, וכאמור
שהמרגלים נשלחו לארץ ישראל כדי
להשיג שם את מדת הענוה, ויש בזה
הוראה לדורות כמו כל פסוקי התורה,
שלאחר כל שנות הגלות, אחר שהגויים
יהרגו ויטבחו מליוני יהודים ויראו שבכל
העולם אין מקום בטוח ליהודים להציג
בו כף רגלם ואבד מנוס ממני אין דורש
לנפשי, וכל החשבונות יסתיימו באפס
ואין, וגם ברוחניות אין בנו לא חכמה ולא
תורה, אזי ישליכו את טומאת הגאווה

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' ישראל בן הגה"צ ר' מאיר גרוס זצ"ל אב"ד שארקאד

נלב"ע ביום כ"ז סיון תשס"א

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו הרה"ח ר' שלום שטמר הי"ו

קרית צאנז, נתניה

לקיים רצון צדיק!

המעוניינים לתרום להדפסת גליונות הד"ת
לכבוד השמחה במעונם, או להנציח קרובים
נא יפנו מבעוד מועד בטלפון: 052-7140042

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

הזמנה מילתא היא

טובה שנאמר (שמות ג, יז) אעלה אתכם מעני מצרים וגו', חיייהם שאני נותן להם מקום למעוֹת בדברי המרגלים למען לא יירשוה". וכבר עמד בזה הרמב"ן, דאם כן שלא כהוגן באו ישראל בבקשה לשלוח מרגלים, נמצא שגם משה רבינו חטא בזה, כדמצינו שאמר (דברים שם, כג) וייטב בעיני הדבר ואקח מכם שנים עשר אנשים איש אחד לשבט.

ומבאר על פי הכתוב (בראשית מה, כז) וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו ותחי רוח יעקב אביהם, וברש"י בשם המדרש (בראשית רבה צד, ג) סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה וכו'. והיינו שיוסף הצדיק רצה לרמוז ליעקב אבינו את סיבת הדבר שירד מצרימה, שזה היה במטרה להזמין ולהכין את ארץ מצרים עבור בני ישראל בדורות הבאים כשהיו שמה בשנות גלותם, כי לולא ההכנה מתחילה של יוסף הצדיק היו בני ישראל עלולים לשקוע ח"ו בטומאת ערות מצרים מבלי יכולת לצאת משם, ורק בזכות קדושתו של יוסף זכו ישראל להיות מצוינים שם, וכדאיתא במדרש (ויקרא רבה לב, ה) יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה ונגדרו ישראל בזכותו.

בתורה"ק (במדבר יג, א-ב) וידבר ה' אל משה לאמר, שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם.

ברש"י, שלח לך, לדעתך. ובבעל הטורים, שלח לך אנשים, סופי תיבות חכם, שיהיו חכמים וצדיקים, עכ"ל. ויש לבאר מה בא להוסיף באומרו לשלוח אנשים חכמים, והלא זה ברור שבשביל לתור ולרגל ארץ אחרת שולחים אנשים חכמים ונבונים ולא חסרי דעת שעלולים להכניס עצמם לסכנה.

רצונו של משה להכין הארץ בקדושה עבור בני ישראל

נקדים מדברי זקנה"ק מסיגוט זי"ע בייטב לב (פרשתו, ד"ה שלח לך [הו']; ועיין פרשת חקת, ד"ה וישב העם; ייטב פנים, שירת דודים, אות כ) לבאר סמיכות פרשת מרגלים לפרשת מרים, שכבר עמד רש"י בזה. והביא עוד מדברי רש"י, "לפי שבאו ישראל ואמרו (דברים א, כב) נשלחה אנשים לפנינו, כמה שנאמר (שם) ותקרבון אלי כולכם וגו', ומשה נמלך בשכינה, אמר, אני אמרתי להם שהיא

בהעלותך (יב, ד) ויאמר ה' פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד, וברש"י, פתאום - גילה עליהם פתאום והם טמאים וכו' והיו צועקים מים מים, להודיעם שיפה עשה משה שפירש מן האשה מאחר שנגלית עליו שכינה תדיר ואין עת קבועה לדיבור. וזהו לימוד והוראה לכל אדם להיות תמיד מוכן ומוזמן לקדושה, ולכן נסמכה שליחות המרגלים לפרשה שלמעלה שמשם למדים דבעינן הכנה והזמנה לקדושה, עכ"ל ועיי"ש עוד לדרכו.

הזמנת והכנת האדם את עצמו להשראת הקדושה

ענין זה הוא לימוד גדול עבורנו, לידע עד כמה חשוב הוא ענין ההכנה לכל דבר מצוה כדי להיות מוכנים לקבל את הארת קדושת המצוה, ומי לנו גדולים מאהרן שהיה שקול כמשה (בראשית רבה א, טו) וממרים הנביאה, דאף שהדברים נשגבים מבינתנו אבל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, דכיון שלא היו בהכנה תמידית כבר לא היו יכולים לסבול את השראת השכינה בפתע פתאום, ומה יענו ויאמרו אוזבי קיר אנשים מגושמים אנשי חומר השקועים בתאוות עולם הזה, שעלינו לדעת שאין באפשרי לבוא אף לא במעט להתעוררות בעבודת ה' בלתי הכנה והזמנה לדבר, וכולי האי ואולי יכנס בקרבנו משהו התעוררות ודביקות בה'.

ובכמה ספרים הקדושים (עין עבודת

ישראל, פרשתן, ד"ה דבר אל; אור לשמים,

שם, ד"ה מראשית; מאור ושמש, שם, ד"ה ועל פי זה יתבאר; אנרא דכלה, שם, ד"ה דבר אל) ביארו

לבן שלח יוסף הצדיק להראות ליעקב אבינו את העגלות, להזכיר ענין עגלה ערופה שממנה למדו חז"ל (בנהרין מז, ב) הענין של הזמנה מילתא היא [ועל פי דבריו יש לומר דזהו גם הענין ששלח יעקב את יהודה להורות לפניו גושנה (בראשית מ, כח), וברש"י להכין לו בית תלמוד וכו', והוא בכדי להכין המקום קודם בואם שמה, כדי שיוכלו להתחזק שם בדרכי ה' ולא יתערבו בגויים].

וזאת היתה כוונתו של משה רבינו שהוטב בעיניו לשלוח מרגלים לארץ כנען, כדי שכלכתם שמה יזמינו את הארץ ויכינו אותה לקדושה טרם כניסת בני ישראל, כי אף שארץ ישראל מקודשת מכל הארצות (כלם א, ו), אבל באותו זמן היו היו שם ז' אומות טמאות כדכתיב (ויקרא יח, ג) כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו, וברש"י, כמעשה ארץ מצרים - מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות, ואותו מקום שישבו בו ישראל מקולקל מן הכל. אשר אני מביא אתכם שמה - מגיד שאותן עממין שכבשו ישראל מקולקלים יותר מכולם.

ממעם זה רצה משה רבינו לשלוח מרגלים אנשים חשובים, שיזמינו ויכינו את הארץ לקדושה. וזהו שאמר לו הקב"ה, שלח לך לדעתך, היינו לשם הזמנה וקדושה. וכותב שם בייטב לב, "כל שכן באדם שצריך שימטה ויקדש עצמו במבילה מטומאתו להזמין עצמו לקדושתו יתברך", וראיה לדבר ממה שנאמר לעיל בסוף פרשת

ח"ו. וזה אמור גם לאדם בעצמו, שיפריש ויזמין את עצמו בתחילת היום כעין תרומה להשי"ת, ובכך יהיה מוכן שהקדושה תחול עליו במשך כל היום להיות קודש לה'.

הכנה והזמנה מהלילה ליום

לבן צריך האדם להכין עצמו עוד לפני שנכנס לעריסתו בלילה, שיתפלל קודם השינה ויקרא קריאת שמע בכוונה גדולה, ובאמירת בידך אפקיד רוחי יהא מוכן למסור נפשו בפקדון להשי"ת, ויכוון שמוכרח לישון רק בכדי לקום בבוקר עם ראש ברור ומח צלול לעבודת השי"ת, ובכדי שיוכל לקבל עול תורה כדבעי.

בן פתח המחבר (אורח חיים א, א), יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו שיהא הוא מעורר השחר, וכתב שם הרמ"א, ובשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב. ועמדו בזה בספרים הקדושים (עיין דברי יחזקאל, תהלים, ד"ה כי טוב חסדך, בשם הרה"ק הר"מ מפרישלאן ז"ע) דהרי בעניני קימה קמיידי ולמה כתב כאן מענין שכבו על משכבו. ותרצו דהא בהא תליא, כי לא יתכן שאדם ילך בלילה לשכב כגוי ואילו בבוקר ישכים ויקום כיהודי, ורק אם בשכבו יכין עצמו וידע לפני מי הוא שוכב בקדושה ובטהרה ובשמירת הגוף והנפש, ויקיים שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים מז, ח), ויקרא קריאת שמע שעל המיטה כראוי, ויחזור בתשובה על כל פרט ופרט ממעשיו ודיבוריו ומחשבותיו, אזי יתכן דמיד כשיעור משנתו יקום בוריותו ויתגבר כארי לעבודת הבורא, כי הקדושה תעורר אותו ויקוים בו הכתוב (תהלים סג, ז) אם זכרתיך על יצועי באשמרות אהגה בך.

הכתובים בפרשתן (טו, יח-כ) בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה, והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה', ראשית עריסותכם חלה תרימו וגו', ותוכן דבריהם הוא דבא לרמו לבני ישראל בבואכם אל הארץ, דתיכף כאשר אדם מתחיל להיכנס לארץ העליונה והיינו כשמקבל עליו עול מלכות שמים, העצה למען יעלה בידו להתחזק בה היא ראשית עריסותיכם, דבתחילה וראשית כאשר האדם הולך לישון על מיטתו, עריסותיכם מלשון עריסה, חלה תרימו, חלה היא לשון תפילה כמו ויחל משה (שמות לב, יא), כי כל דבר צריך הכנה דרבה והזמנה בתפילה לפני ה', ורק כך יעלה בידו להתעלות.

ויבואר מה שנרמז ענין זה בפסוקים של מצות חלה דייקא שהיא תרומה, כי זהו ענין התרומה, שכאשר אדם נוטע עץ פרי או קונה פירות וחפץ לאכלם, הרי נתעורר חשש גדול שזה יגרום לו ירידה כמאמרם ז"ל (ברכות לב, א) אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר, ושמא יקויים בו הכתוב (דברים לא, כ) ואכל ושבע ודשן ופנה וגו', ולכן נתנה התורה עצה שתחילה יפריש ממאכלו תרומות ומעשרות שהם חלק לגבוה לכהנים ולויים שליחי דרחמנא, ועל ידי זה ירומם את האכילה מן הארציות והגשמיות ויכין ויזמין אותה שתהא הקדושה חלה עליה.

ויורמו במאמרם ז"ל (חולין קלז, ב) חמה אחת פוטרת את הכרי, שאותה חמה שמפריש לתרומה, מכינה ומזמינה את כל הכרי לקדושה ובכך פוטרת אותו מהחשש שהאכילה תשפיע עליו לרעה

יבקש בתחנונים לב טהור ברא לי אלקים, וטהר לבנו לעבדך באמת, ומשם ירוץ לבית המדרש לומר ברכת התורה בהתלהבות, ויאמר כמה פרקי תהלים לפני התפילה, וכשיבקר אהבת ה' בלבו ויכין עצמו באופן כזה, יזכה שכל היום יהא לו צורה אחרת, אבל אם יתחיל את היום שלא כהוגן אזי גם המשך היום יהא באופן של ירידה ח"ו, ויקויים בו הכתוב (תהלים לו, ה) יתיצב על דרך לא טוב רע לא ימאס, וביארו בספרי תלמודי הבבלי הקדושים (עין אנרא דפקא, אות ט, בשם הר"ק הר"ר זושא ז"ע) דאם מתחיל היום בהציג גלגליו על הארץ בלא נמילה, אזי כל היום רע לא ימאס.

ענין ההכנה למצוה הוא יסוד גדול בעצם קיום המצוה, ולכן אם תחפץ לידע מהו מצבו הרוחני של האדם, סימן זה יהא נקוט בידך, והוא ענין הכנתו לקראת קיום מצוה, דאם תראה שקודם עלותו על יצועו הוא קורא קריאת שמע שעל המטה בכוונה והתעוררות, ובבוקר השכם אומר ברכות התורה בכוונה גדולה, ואחר כך לומר קודם התפילה ומכין עצמו כראוי, ידוע תדע שעבודתו כל היום תהיה כהוגן, כי גופא בתר רישא גריר, ואיך שתהיה ההכנה למצוה כך תהיה המצוה גופא, וכמו שכל בנין תלוי בחוק היסוד שלו כן כל התנהגות האדם במשך היום תלויה בהתחלה ובהכנה שעושה קודם לכן.

ממעם זה לפני מתן תורה הוסיף משה יום אחד מדעתו (שבת פו, א), כדי שיהא לבני ישראל עוד יום בשביל הכנה והזמנה לקראת מתן תורה, בנוסף למה שכבר נאמר להם (שמות יט, יא) היו נכונים

ובאשר הולך לישון באופן כזה, אזי שינתו עוברת בקדושה, והשינה מרוממת את נשמתו למעלה בקודש בבחינת תוסף רוחם יגיעו (תהלים קד, כט) הרמוז לשינה שהיא בבחינת גויעה כמו שאמרו חז"ל (ברכות נו, ב) שהשינה היא אחד מס' במיתות. ולעומת זאת אם אין האדם מכין עצמו אזי בשעת השינה הוא נופל מטה מטה, ונשמתו הולכת אז בין קליפות וחיצונים שמתעללים בה בשחוק וליצנות רח"ל כמובא בזוהר הקדוש (פרשת בראשית, ח"א דף נג, ב; פרשת וקהל, ח"ב דף רטו, ב) ובספרים הקדושים (ראשית חכמה, שער הקדושה, פרק ד), ודין גרמא שגם היום שלמחרת אינה עולה לו כהוגן.

רמז לזה פתח רבינו הקדוש את תורה שבעל פה (ברכות ב, א) מאימתי קורין את שמע בערבין וכו', ובגמרא תנא אקרא קאי דכתיב (דברים יז) ובשכבך ובקומך, ואי בעי אימא מבריייתו של עולם יליף דכתיב (בראשית א, ה) ויהי ערב ויהי בוקר וגו', והיינו שהלילה היא תחילת היום, וכל היום תלוי בהתנהגות הלילה קודם לכן, וכן הוא להלכה שהיום הולך אחר הלילה, ובא לרמז דבכדי שיהיה היום הבא מונחג כהוגן בתורה ועבודה, צריכים הכנה דרבה עוד בלילה הקודם, וזהו על ידי שקורא את שמע בערבין מתוך התעוררות וכוונה.

עיקר שלימות האדם נמדד במדת הכנתו לדבר מצוה

גם תיכף בבוקר כשיקום משנתו יטול ידיו ויאמר מודה אני, וירוצ' כמטחוי קשת לטהר עצמו במקוה, ובהיותו במים

בן כתב הרמ"ק (מוכא במדרש תלפיות, ענף ארץ ישראל, בשם טוב הארץ דף יב, ב) שארץ ישראל מוקפת ימים ונהרות מכל צד, כדי שכל הנכנס לארץ ישראל יטבול ויטהר עצמו. וזאת כי ארץ ישראל אינה ככל הארצות ואי אפשר להיכנס לשם בטומאה, אלא נדרשת הכנה וטהרה לפני הכניסה אליה. ואמר הקב"ה למשה רבינו, שלח לך לדעתך, רצ"ל כשם שהוספת יום אחד מדעתך לפני מתן תורה כדי שיעשו יותר הכנה לקבלת התורה, כן אתה יכול לשלוח את המרגלים לארץ ישראל באופן כזה שיעשו שם הכנה והזמנה לבני ישראל.

לכן נרמז כאן של"ח ל"ך אנשים סופי תיבות חכם, על דרך הכתוב (קהל ב, ד) החכם עיניו בראשו, דחכמת החכם היא כשעיניו בראש היום ובראש כל מצוה, ומבין שצריך להכין עצמו כדבעי בהכנה והתעוררות רבתי, ואז גופא בתר רישא גריר וזוכה להתנהג במשך היום כדבעי למהוי ולקיים המצוות בראוי. וכאמור שזאת היתה תכלית שליחותם של המרגלים, אבל כיון שמעלו בשליחותם ולא עשו הכנה ראויה, לכן גרמו שנדחתה כניסת ישראל לארץ משך ארבעים שנה.

[מתוך ד"ק בעידן רעוא דרעוין
ש"ק פרשת שלח תשנ"ו]

לשלושת ימים, וזאת מכיון שמשה רעיא מהימנא ידע שבלי הכנה יתירה לא ישפיע עליהם מעמד קבלת התורה, ואף אם ישמעו הדברות מהקב"ה בעצמו ויראו כל מעשי הקב"ה ותוקף גבורתו איך שהרכין שמים לארץ וקולו הלך מקצה העולם ועד קצהו, מכל מקום אם לא יכינו עצמם כדבעי לא ישאר בהם שום רושם וסימן.

השגת קדושת הארץ רק על ידי הכנה ראויה מתחילה

לכן הסכים משה רבינו לשלוח את המרגלים לארץ ישראל, כדי שיכינו ויזמינו את הארץ עבור בני ישראל כאמור, כי בכדי לזכות לקדושת הארץ צריכים הכנה גדולה, ומבלי זאת אי אפשר לזכות להשפעות הגדולות של ארץ ישראל. ואכן כמה גדולים וטובים צדיקי עולם בכל הדורות נמנעו מלבוא לארץ ישראל מכמה סיבות כידוע, כי בענוותנותם סברו שאין זה ביכולתם לעשות הכנה גדולה כזו, ואפשר נמי שזהו שיטת רבינו חיים כהן בתוספות (כתובות ק', ב ד"ה הוא אמר) דעכשיו אין מצוה לדור בארץ ישראל כי יש כמה מצוות התלויות בארץ וכו' עיי"ש, כי הלא אם אין מתכווננים כדבעי לא יפעלו הפעולה הנרצית מהעלייה לארץ ישראל.

יעמוד על הברכה ידידנו הנכבד שהרים תרומתו קודש להדפסת הגליון

הרה"ח ר' ישעיה ברגמן הי"ו

קרית צאנז, נתניה

לעילוי נשמת אביו החשוב

הרה"ח ר' דוד יוסף ב"ר ישעיה ז"ל ברגמן

נלב"ע ביום כ"ד סיון תשנ"ד – תנצב"ה

הַמְּחֻתָּנִים, הַרְה"ח ר' מִשֵּׁה אֲבֵרָהֻם גִּלְנִץ ה"י

יְרוּשָׁלַיִם

וְהַרְה"ח ר' עֲמֶרֶם לוי ה"י

אַלְעָד

לְזִכּוֹת בְּנֵי הַמּוֹ"מ בְּתוּד"ש הַבֵּה"ח יִצְחָק גִּלְנִץ שִׁיחִי

וּבְתוֹ הַכֹּלֶה תַּחִי לְרַגֶּל שְׂמֻחַת נִשְׁוֹאִיָּהֻם בְּמוֹזֵל טוֹב

הַחַתּוּנָה אִי"ה בְּיוֹם חֲמִישִׁי הַבַּעַל"ט, א' דר"ח תמוז, בְּאוֹלָמֵי 'הַיִּכָּל רוֹזֶנְבֵּרֵג' קִרְיַת צַאנֹז נְתַנְיָה

יִזְכּוּ לְהַקִּים בֵּית נֶאֱמָן בִּישְׂרָאֵל וְיַעֲלֶה זִיוּגָם יִפ"ה יפ"ה, וְלָרֹב נַחַת וְאוֹשֵׁר כֹּה"י

הַר"ר יְהוֹשֻׁעַ אֲרִיָּה חַיִּים אֵיזֶנְבֵּךְ ה"י

קִרְיַת צַאנֹז, נְתַנְיָה

בֶּן הַרְה"ח ר' מִשֵּׁה מֵאִיר ה"י, וְחָתָן הַרְה"ח ר' אֶהֱרָן הַכֵּהֵן לֹוִינְשֵׁטִין ה"י

לְזִכּוֹת בְּתוֹ תַּחִי שְׁנוּלָדָה בְּמוֹזֵל טוֹב

יִזְכּה לְגִדּוּלָה לְבַעַל תּוֹרָה לַחֹפֶה וְלַמַּעֲשֵׂי"ט, וְלָרֹב נַחַת וְאוֹשֵׁר כֹּה"י

הַרְה"ח ר' בֶּר יוֹחָאִי שִׁמְעוֹן ה"י

קִרְיַת צַאנֹז, נְתַנְיָה

לְעִילּוֹי נִשְׁמַת

אֲבִיו הַנִּכְבָּד מַחֲשׁוּבֵי עֲדַתְנוּ הַק', מְקִיִּים וּבֹנֵה מוֹסְדוֹתֵינוּ הַק' בְּחִיפָה

הַרְה"ח ר' יִשְׂרָאֵל אֲבֵרָהֻם ב"ר יוֹסֵף יְהוֹשֻׁעַ ז"ל שִׁמְעוֹן

נֶלְכַּע בְּיוֹם כ"ו סִיוָן תשנ"ו

תִּנְצֵב"ה

מִשְׁפַּחַת אֶרְנֵבֶרֶג הַנִּכְבָּדָה ה"י

לְעִילּוֹי נִשְׁמַת אִימָם הַחֲשׁוּבָה

מֵרַת חַיָּה ב"ר שְׁמוּאֵל ז"ל

אִשְׁתִּי הַרְה"ח ר' אֱלִימֶלֶךְ אֶלְעִזֵּר ז"ל

נֶלְכַּע בְּיוֹם כ"ט סִיוָן תש"פ

תִּנְצֵב"ה